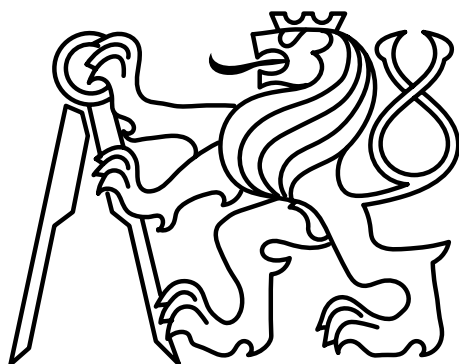

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

**Výroční zpráva knihoven ČVUT
za rok 1998**

Praha, duben 1999

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

**Výroční zpráva knihoven ČVUT
za rok 1998**

Praha, duben 1999

Zpracovala: PhDr. Barbora Ramajzlová

Podklady připravili:

Ludmila Jirsová, Mgr. Marie Kyselová, Olga Macků, Marta Machytková, Barbora Maňhalová, PhDr. Ludmila Tichá, Mgr. Hana Urbanová, Ing. Petr Vandrovec, Mgr. Štěpánka Žižková, RNDr. Ivana Hájková, Ing. Václav Kratochvíl

Obsah

1. Úvod	1
2. Systém knihoven ČVUT	3
3. Knihovní fondy	5
4. Financování	6
4.1 Přehledy financování	6
5. Služby	9
6. Technické a programové vybavení	12
7. Prostorové vybavení	13
8. Další aktivity	14
8.1 Evidence publikační činnosti pracovníků školy – PUBL	14
8.2 Informační příprava uživatelů	14
8.3 Elektronické dodávání dokumentů	15
8.4 Vzdělávání knihovníků	15
8.5 Knihovnické aktivity	16
9. Personální obsazení	17
10. Závěr	18
11. Příloha 1 – Statistické tabulky	20
12. Příloha 2 – Seznam zaměstnanců knihoven	21
13. Příloha 3 – Obrazová část	23

1. Úvod

Výroční zpráva, kterou předkládají společně knihovny ČVUT, je první komplexní zprávou z oblasti knihovnicko-informačního zabezpečení školy určenou k veřejnému publikování. Kromě hodnocení činnosti za rok 1998 se v jejím obsahu objevuje i stručná zmínka o vývoji těchto knihoven, která se týká převážně několika posledních let.

K úvodu patří základní informace o Českém vysokém učení technickém a jeho poslání.

Statut ČVUT v § 4 deklaruje poslání a dlouhodobý záměr své činnosti takto:

1. ČVUT jako technická univerzita s významnou kulturní funkcí je autonomním subjektem, který v souladu se zásadami demokracie a humanismu, v souladu s platnými zákony svobodně:
 - a) stanoví obsah a formy vzdělávání tak, aby přispívaly k rozvoji tvůrčích sil občanů,
 - b) rozvíjí vědecké bádání, tvůrčí, technickou a uměleckou činnost v souladu s potřebami společnosti, celosvětovými trendy a zásadami svobody duchovní činnosti,
 - c) podílí se na tvůrčí aplikaci výsledků vědeckého bádání, technické a umělecké činnosti v praxi,
 - d) ustavuje samosprávné akademické orgány k hájení a uplatňování těchto zásad a svobod,
 - e) uděluje akademické tituly a vědecké hodnosti,
 - f) uděluje titul "docent" a navrhuje jmenování profesorů,
 - g) **prostřednictvím systému knihoven ČVUT poskytuje knihovnicko-informační zabezpečení jako základní podporu pedagogického a vědeckovýzkumného procesu školy,**
 - h) **ve vztahu k odborné veřejnosti zpřístupňuje informace o stavu poznání v disciplínách na ČVUT pěstovaných,**
 - i) podporuje sportovní, kulturní a další nepolitické společenské aktivity studentů i pracovníků ČVUT.
2. Vzdělávací, vědecká, výzkumná, vývojová, umělecká a další tvůrčí činnost na ČVUT, která navazuje na dlouhodobou tradici a odráží vývojové trendy, zahrnuje: inženýrské oblasti stavební, zeměměřičské, strojní, elektrotechnické, informatické, jaderné, matematické, fyzikální, dopravní, ekonomické, manažerské, architekturu, urbanismus a související oblasti hraniční a interdisciplinární. Vzdělávací systém zahrnuje též společenskovední disciplíny.
3. Dlouhodobý záměr vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti ČVUT je základním programovým dokumentem ČVUT. Dlouhodobý záměr ČVUT:

- a) vychází zejména z celoškolské koncepce rozvoje a koncepce rozvoje fakult a dalších součástí podílejících se na vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti,
 - b) je vytvářen v souladu s dlouhodobými záměry fakult a vysokoškolských ústavů
 - c) je využíván zejména při návrzích případných organizačních změn, přípravě nových studijních programů a výzkumných záměrů.
4. Dlouhodobý záměr ČVUT schvaluje Akademický senát ČVUT po jeho projednání ve Vědecké radě ČVUT, s přihlédnutím k vyjádření Správní rady ČVUT.

2. *Systém knihoven ČVUT*

Knihovny ČVUT vznikaly jako izolovaná pracoviště na jednotlivých fakultách a při samostatných ústavech ČVUT. Skutečným impulsem k jejich sjednocování bylo zavádění automatizace na začátku devadesátých let. Ta byla zaváděna centrálně (úloha oddělení knihoven Výpočetního centra ČVUT) a dotkla se všech oblastí knihovnické praxe. Společné problémy i úkoly, které knihovny musely řešit, vedly k tomu, že se postupně vytvořil v rámci ČVUT systém knihovnicko-informačního zabezpečení, který je institucionálně tvořen fakultními knihovnami, knihovnami samostatných ústavu a oddělením knihoven VC.

Po stránce organizace a řízení jsou knihovny většinou samostatnými pracovišti fakult a ústavů. Jsou financovány z rozpočtu fakulty či ústavu. Pouze Ústřední knihovna elektrotechnické fakulty je součástí vyššího celku, kterým je Středisko vědecko-technických informací FEL. V tomto případě je to velmi šťastné spojení, které významně podporuje rozvoj této knihovny. Zaměstnanci jednotlivých knihoven jsou pracovníky jednotlivých fakult a ústavů. Oddělení knihoven VC je řídí pouze metodicky. Knihovny jsou umístěny v různých lokalitách Prahy a některé fakulty jsou dokonce rozmístěny do několika pražských částí, takže knihovna není stejně dostupná pro všechny studenty i pracovníky dané fakulty. Knihovny se vzájemně liší velikostí fondů i počtem pracovníků. Velké fakultní knihovny mají dílčí fondy umístěné na katedrách.

Uživateli knihoven ČVUT jsou studenti ČVUT všech typů studia, včetně zahraničních a pedagogičtí a vědeckovýzkumní pracovníci ČVUT, dalšími uživateli jsou studenti a pracovníci jiných vysokých škol, knihovny v rámci meziknihovnických služeb a odborná veřejnost.

Knihovny ČVUT jsou propojeny souborným katalogem knihovnických fondů a používají jednotný knihovnický software. Vytvářejí tak virtuální knihovnu ČVUT.

Od poloviny devadesátých let se uvažuje o možné výstavbě budovy pro Technickou knihovnu v Dejvicích, která by mimo jiné sloužila i jako ústřední knihovna ČVUT. Absence ústřední knihovny pro tak velkou univerzitu, jakou je ČVUT, je velmi citelná a moderní technická knihovna s kvalitním vybavením a množstvím studijních míst zde chybí. Lze jen doufat, že úvahy o Technické knihovně v Dejvicích nezůstanou pouze v oblasti snů.

Integrace knihoven do systému knihoven ČVUT vyplynula v průběhu minulých let jednak z potřeby překonání jejich izolovanosti, která neumožňovala ve větší míře jejich rozvoj, a jednak z nutnosti zabezpečování těch centrálních činností, které vyžadují koordinované zastoupení školy. Jedním z parametrů integrity systému knihoven ČVUT je unifikace poskytovaných služeb. To znamená jednak postupné zavádění stejných služeb ve všech knihovnách, přebírání vzájemných zkušeností a zlepšování apod., a jednak poskytování služeb uživatelům ČVUT bez rozdílů fakultních příslušností (to se týká převážně studentů).

System knihoven ČVUT tvoří:

- Ústřední knihovna Fakulty stavební a Fakulty architektury*
Thákurova 7, Praha 6 – Dejvice
- Ústřední knihovna Fakulty strojní*
Karlovo nám. 13, Praha 2 – Nové Město
- Ústřední knihovna Fakulty elektrotechnické*
Technická 2, Praha 6 – Dejvice
- Ústřední knihovna Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské
Břehová 7, Praha 1
- Ústřední knihovna Fakulty dopravní
Konviktská 20, Praha 1
- Knihovna Kloknerova ústavu
Šolínova 7, Praha 6 – Dejvice
- Knihovna Masarykova ústav vyšších studií
Horská 3, Praha 2
- Knihovna Výpočetního centra ČVUT
Oddělení knihoven VC
Zikova 4, Praha 6 – Dejvice

* součástí jsou dílčí (katederní nebo ústavní) knihovny

ČVUT	1996	1997	1998
Knihovní fondy	491 104	499 099	504 538
Přírůstky/rok	12 686	9 817	9 973
Počet titulů čas.	886	827	832
Výpůjčky/rok	37 914	40 249	48 106
Počet uživatelů	9 334	12 590	15 769
Knihovníci	32,5	31,75	30,5
Studijní místa	363	367	392

tab. 1

Základní statistické údaje (tab. 1) jsou pro srovnání uváděny nejen za rok 1998, ale sledují vývoj knihoven od roku 1996, což se týká i dalších tabulek a grafů. Od roku 1996 byly zapojeny do systému knihoven ČVUT dvě nejmladší knihovny – Ústřední knihovna Fakulty dopravní a Knihovna Masarykova ústavu vyšších studií.

3. *Knihovní fondy*

Knihovní fondy jsou tvořeny počtem více než 500 000 knihovních jednotek a obsahují různé typy dokumentů a informačních zdrojů. Jak je patrné z tabulky č. 1, jejich objem roste jen velmi pomalu. Hlavním důvodem je nepříznivá finanční situace, která vede k omezování nákupu literatury a dalších informačních zdrojů. Vedle toho je třeba poznamenat, že všechny knihovny ČVUT usilují o uchování aktuálního, živého fondu a obsahově zastaralou literaturu vyřazují. Každoročně je tak vyřazováno několik tisíc knihovních jednotek. Např. v roce 1998 to bylo celkem 5 732 knihovních jednotek. Jako většina tradičních knihoven u nás se knihovny ČVUT potýkají s nedostatkem prostoru, takže je to i výraz snahy zbytečně nezatěžovat skladiště starým fondem. Velké fakultní knihovny mají značnou část fondu rozmístěnou na katedrách (tzv. katederní a ústavní knihovny). Jedná se o 60–70 % celkového fondu. Rozptýlenost fondu vede k určitým obtížím při jeho zpřístupňování, ale změna organizace fondu je v současné době nereálná. Na jedné straně katederní knihovny mají svou dlouholetou tradici, na druhé straně žádná z ústředních knihoven nemá dostatečné prostory na to, aby mohla fond soustředit do jednoho celku.

Vývoj přírůstků knihovních jednotek má v posledních letech stagnující charakter. Pouze v roce 1996 byl ovlivněn vysokým přírůstkem, přes 4 tis. knihovních jednotek, v knihovně MÚVS, která byla v tomtéž roce založena jako knihovna MBA studií a došlo ke zpracování dokumentů pořízených i před rokem 1996. To, že se nezvyšuje počet ročních přírůstků, je také dáno tím, že se v posledních letech značně omezil nákup multiplikátů učebních textů. Doby, kdy se skripta nakupovala v mnoha desítkách exemplářů, minuly. Současná knihovnická praxe klade důraz na prezenční studium. Veškerá základní studijní literatura je prezenčně dostupná ve studovných jednotlivých knihoven. Tento trend podporuje ČVUT také tím, že od roku 1996 byl zaveden tzv. povinný výtisk. Ediční středisko ČVUT dodává veškerou svoji učebnicovou produkci (skripta) v jednom exempláři všem knihovnám ČVUT.

Ani počet odebíraných periodik v rámci ČVUT nevykazuje jejich nárůst. Důvod je všeobecně známý – každoroční zvyšování cen periodik o 10–15 %. Poměr periodik odebíraných na ČVUT ve srovnání s podobnými zahraničními technickými univerzitami je velmi nepříznivý – cca 1:10.

Nedostatek finančních prostředků na výraznější doplňování fondů knihoven ČVUT předpokládá hledání dalších cest k získávání potřebných informací jinými cestami, hodně záleží na aktivitě a znalostech knihovníků. Uživatelé mají díky moderním informačním technologiím a otevření se světu přístup k širšímu spektru informačních zdrojů – k bázím dat, online katalogům českých i zahraničních knihoven, nakladatelským informacím či elektronickým knihkupectvím na WWW, informacím o elektronických dokumentech atd.

4. *Financování*

Jak bylo již uvedeno, knihovny ČVUT jsou financovány z prostředků fakult a ústavů. Výše finančních prostředků je závislá na rozpočtu, který dostává škola, poté její jednotlivé součásti. Obecně jsou známy problémy, které mají vysoké školy s financováním. Tyto skutečnosti se přímo dotýkají knihoven. Rozpočty knihoven ČVUT za poslední tři roky sice stoupaly, ale ceny informačních pramenů (knih, periodik, sekundárních informačních zdrojů apod.) rostly rychleji. Přestože ČVUT má evidentně zájem na kvalitním zabezpečení pedagogického i vědeckovýzkumného procesu školy, nemůže zvyšovat rozpočty knihoven tak, aby sledovaly vývoj cen. Ostatně to je problémem i pro mnohem bohatší zahraniční univerzity.

Už dávno nelze hradit nákup knih a dalších dokumentů pouze z finančních prostředků, které jsou knihovnám přidělovány z rozpočtu fakult a ústavů. Významná část přírůstků (někde až dvě třetiny!) je hrazena z vnitřních rozpočtů kateder, z grantových prostředků a dalších mimorozpočtových zdrojů. Takto zakoupené dokumenty zůstávají na katedrách a dalším uživatelům jsou půjčovány zpravidla pouze na vyžádání přes mateřskou knihovnu. Evidence a zpracování těchto dokumentů provádí ústřední knihovna, záznamy o nich jsou vystaveny v souborném katalogu, kde lze jednoduše zjistit jejich umístění. Zkušenosti z posledního období ukazují, že vícezdrojové financování knihoven se stane pravidlem. Knihovníci ČVUT se aktivně zapojují do akcí, které vedou k získávání dalších finančních zdrojů mimo rozpočet.

4.1 Přehledy financování

Celkem za rok 1998 byla na ČVUT na nákup informačních zdrojů, tj. periodik, knih a dalších tištěných dokumentů, včetně zaplacení informačních zdrojů na CD ROM, vynaložena částka **8 346 306,- Kč**. Tato částka byla tvořena jednak rozpočty jednotlivých knihoven, jednak tzv. mimorozpočtovými zdroji a centrálními prostředky, ze kterých byly hrazeny informační zdroje na CD ROM.

V tabulce č. 2 je čerpání finančních prostředků rozloženo na dvě části – čerpání z rozpočtů přidělených knihovnám a čerpání z tzv. z mimorozpočtových zdrojů (grantové prostředky, vnitřní rozpočty kateder, doplňková činnost).

1998 - rozpočty knihoven

Fakulta	Knihy	Časopisy	Celkem
FSv+FA	347 857	727 965	1 075 821
FSI	87 592	1 462 874	1 550 466
FEL	450 858	985 685	1 436 543
FJFI	936 604	247 351	1 183 955
FD	58 287	76 545	134 832
KÚ	12 075	233 343	245 418
MÚVS	511 844	8 221	520 065
VC	11 650	8 870	20 520
Celkem	2 416 767	3 750 854	6 167 620

tab. 2

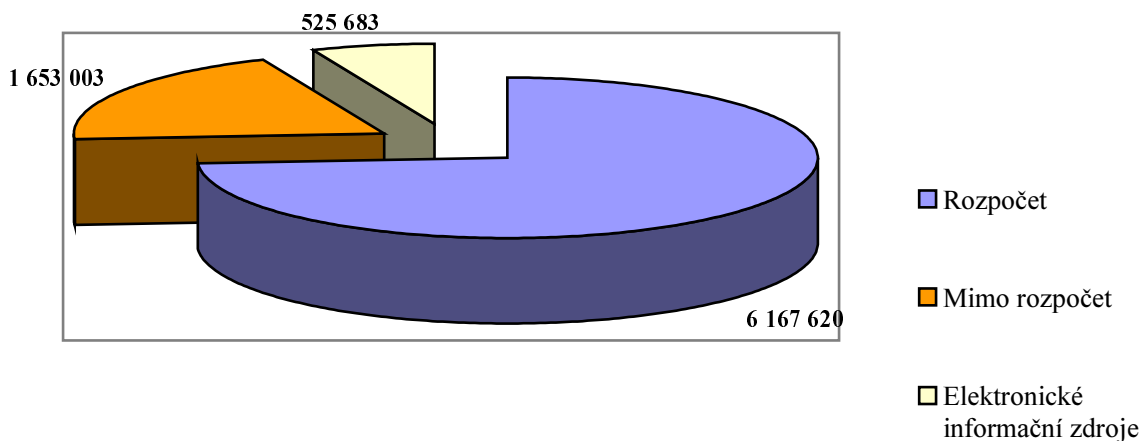
1998 - mimorozpočtové zdroje

Knihy	Časopisy	Celkem
197 308	11 075	208 383
174 473	160 120	334 593
500 168	155 159	655 327
121 459	0	121 459
16 174	0	16 174
249 572	9 123	258 695
53 635	2 307	55 942
2 340	0	2 340
1 315 129	337 784	1 652 913

tab. 2

Pozn.: V položce Knihy se skrývají veškeré typy dokumentů, kromě periodik, které jsou uváděny jako samostatná položka.

Z grafu 1, který zobrazuje celkové financování roku 1998, je dobře vidět významný podíl mimorozpočtových zdrojů.

Pro srovnání jsou v tabulce č. 3. uvedeny přehledy čerpání jednotlivých knihoven v letech 1996 a 1997. Čerpání se týká pouze rozpočtových výdajů knihoven.

1996

Fakulta	Knihy	Časopisy	Celkem
FSv+FA	680 266	896 059	1 576 325
FSI	270 697	1 218 000	1 488 697
FEL	487 722	845 728	1 333 450
FJFI	295 362	478 876	774 238
FD	74 789	30 000	104 789
KÚ	5 965	180 698	186 663
MÚVS	235 370	8 500	243 870
VC	17 955	12 540	30 495
Celkem	2 068 126	3 670 401	5 738 527

1997

Knihy	Časopisy	Celkem
456 687	706 626	1 163 313
133 768	1 242 395	1 376 163
723 356	1 223 365	1 946 721
352 633	650 413	1 003 046
83 838	66 162	150 000
7 579	139 697	147 276
1 401 000	9 860	1 410 860
25 320	10 230	35 550
3 184 181	4 048 748	7 232 929

tab. 3

Pozn.: Vysoké čerpání v knihovně MÚVS v roce 1996 bylo v důsledku doplňování finančně nákladného učebnicového fondu pouze zahraniční literaturou (placeno z mimorozpočtových prostředků).

Z **centrálních prostředků** ČVUT byly nakupovány a zpřístupňovány finančně nákladné **elektronické informační zdroje** (tab. 4). V roce 1997 byla nabídka databází nejširší, obsahovala vedle základních databází Compendex, ICONDA a INSPEC i databázi Current Technology Index s abstrakty časopisů o strojírenství, obecné technice a jaderné fyzice, databázi MathSci s informacemi z teoretické i aplikované matematiky a seznam norem ČSN. Kromě těchto databází jsou také poskytovány právní předpisy programem ASPI, obchodní věstník ProfiInfoDisk, jízdní řády vlaků a autobusů IDOS a ABUS, Ottův naučný slovník a Mapa Prahy 6.0.

V roce 1998 došlo k radikálnímu zkrácení finančních prostředků. Nabídka databází (až na MathSci, CTI+) zůstala zachována, protože část byla předplacena již v r. 1997. Přidělené prostředky na r. 1998 stačily pouze na zaplacení současného roku.

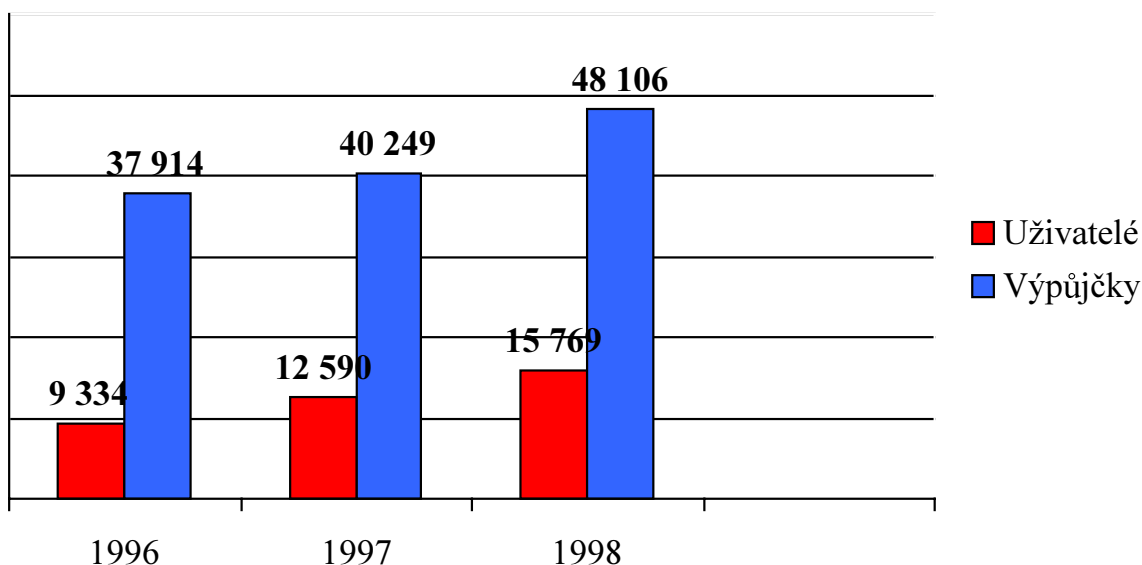
Rok	Čerpání
1996	1 027 560
1997	1 224 473
1998	525 683

tab. 4

Pro rok 1999 využilo ČVUT nabídku firmy Dialog a bude zaplacená paušální služba online přístupu v programu Premier Gold Plan, který vedle základních databází pro techniku obsahuje velké množství dalších databází, včetně plnotextových.

5. Služby

Všechny knihovny poskytují **výpůjční služby**, a to jak absenční a prezenční, tak zprostředkování výpůjček z českých i zahraničních knihoven. Prezenční výpůjčky, kterých je díky volnému přístupu k časopiseckému a z části ke knižnímu fondu v knihovnách ČVUT, značný počet, nejsou evidovány. Statisticky jsou sledovány v knihovnách pouze absenční výpůjčky, včetně meziknihovních. Počet výpůjček má výrazně vzestupnou tendenci, stejně tak se zvyšuje i počet registrovaných uživatelů (graf 2).

graf 2

Zvyšuje se i počet **meziknihovních výpůjček** (tab.5). V roce 1998 bylo v knihovnách ČVUT zaregistrováno 2 116 operací s meziknihovními výpůjčkami, z toho 1 223 aktivních (výpůjčka z fondů knihoven ČVUT jiným knihovnám), 893 pasivních (realizace požadavku uživatele ČVUT z fondu jiných knihoven). I v oblasti mezinárodních meziknihovních výpůjčních služeb byl zvýšený pohyb, bylo uskutečněno 22 aktivních výpůjček a 524 pasivních. Objem těchto služeb narůstá i přes skutečnost, že pracovníci školy, kterým je meziknihovní služba poskytována, mají i další možnosti získávání informačních zdrojů (pražské odborné knihovny, neformální komunikace s mezinárodní odbornou komunitou apod.).

MVS - ČVUT	1996	1997	1998
Pasivní	578	664	893
Aktivní	844	962	1223

tab.5

Všechny knihovny prošly postupně stavebními úpravami, které umožnily, aby část knihovních fondů byla zpřístupněna formou volného výběru. Je kladen stále větší

důraz na prezenční výpůjčky dokumentů a jejich studium ve studovnách. Tomu odpovídá i snaha o prodloužení provozní doby. Provozní doba není jednotná, záleží na možnostech knihovny (pracovní kapacity) a zájmu uživatelů. Větší tlak na prodloužení provozní doby ve večerních hodinách prozatím není registrován. Příčinou může být velká vzdálenost fakultních knihoven od ubytovacích zařízení studentů, ale i nedostatek studijních míst, nebo prostě nezvyk využívat služeb knihovny „po pracovní době“. Pokud se našel na fakultách prostor, byly studovny v rámci stavebních úprav rozšířeny o další místa. V současné době je 392 míst ve studovnách knihoven na celé škole, což při počtu více než 15 000 studentů ČVUT není mnoho.

Dalším typem služeb jsou **referenční, konzultační a poradenské služby**, jejichž objem je dán možnostmi jednotlivých knihoven (pracovní kapacity, technické vybavení) a souvisí s narůstající aktivitou uživatelů. Je to ale typ velmi významných služeb, zvláště v souvislosti s výchovou uživatelů-studentů k práci s informacemi.

Rešeršní služby navazují na další aktivity knihoven. Z lokálních databází PUBL (Evidence publikační činnosti pracovníků), které byly od r. 1993 vytvářeny a zpřístupňovány na jednotlivých knihovnách, byly pro pracovníky školy zpracovávány rešerše. Jejich objem odpovídal přípravě vědeckovýzkumných záměrů, které byly podávány v r. 1998. Knihovny poskytovaly rešeršní činnost i ve vazbě na dokumentografické databáze, zpřístupňované v síti ČVUT. Celkem bylo v roce 1998 pracovníky knihoven ČVUT zpracováno 565 rešerší z databáze PUBL a 209 rešerší z dalších informačních zdrojů.

Centrálně byla provozována služba **zpřístupnění dokumentografických databází na CD ROM**. Uživatelé knihovnicko-informačních služeb si již zvykli na to, že řadu informací pro výzkum a studium mohou získat z informačních zdrojů na kompaktních discích, které jsou přístupné prostřednictvím počítačové sítě školy. Jejich zpřístupňování a zabezpečení má na starosti oddělení knihoven VC. Jedná se převážně o dokumentografické databáze, které obsahují záznamy z příslušných technických oborů (COMPENDEX, INSPEC, CTI+, ICONDNA) a některé další z oblasti právních a ekonomických informací. Pro pracovníky a studenty ČVUT jsou tyto databáze volně přístupné a mohou je využívat uživatelsky samostatně. Méně zkušení uživatelé mohou projít individuálně školením v jednotlivých knihovnách. V roce 1998 byla organizována školení pro práci s databázemi ve formě vícehodinových kurzů. Pro rok 1999 je zajištěna služba paušálně placeného online přístupu do databázového centra DIALOG pro všechny pracovníky a studenty ČVUT. Jedná se o zcela nový typ služby, který bude doprovázen sérií školení a kurzů. Protože je tento typ služby finančně velmi nákladný, je třeba jej efektivně využívat.

Standardní službou, kterou zabezpečuje oddělení knihoven VC, je **správa katalogu knihovnických fondů ČVUT**, který je přístupný na Internetu v prostředí WWW (<http://platan.vc.cvut.cz/k>) nebo přes službu telnet (anezka.cvut.cz). Knihovny ČVUT se již od r. 1993 mohly chlubit prvním elektronickým katalogem, dostupným přes telnet. Díky prostředí WWW byl vytvořen dokonalejší nástroj, Souborný katalog knihoven ČVUT, který v současné době obsahuje přes 100 000 záznamů. Informace o knihovnách ČVUT a dalších informačních zdrojích jsou umístěny na domovské stránce Knihovny ČVUT (<http://platan.vc.cvut.cz>).

Další služby nejsou unifikované a jsou poskytovány v závislosti na podmínkách jednotlivých knihoven. Jedná se hlavně o **reprografické služby**, které jsou v některých knihovnách poskytovány, většinou za úplatu. Někde je nabídka rozšířena i o možnosti skenování. V nabídce služeb je i tzv. Doporučená literatura (databáze, seznamy lokálně i síťově přístupné), která je určena převážně studentům nižších ročníků studia.

6. *Technické a programové vybavení*

Knihovny ČVUT pracují od začátku devadesátých let v automatizovaném provozu. Používaný knihovnický software (systém Automatizovaná knihovna) byl v minulých letech vytvořen pracovníky oddělení knihoven, kteří i nadále pečují o jeho bezchybný provoz v jednotlivých knihovnách. Automatizovaný výpůjční provoz je ve všech knihovnách, kromě knihoven Kloknerova ústavu a Výpočetního centra, kde by byl málo efektivní. Od října 1998 došlo ke změně v automatizovaném zpracování dokumentů. Zpracování se provádí v režimu sdílené katalogizace nad jedinou centrální databází, pro další potřeby se záznamy přenášejí do lokálních systémů jednotlivých knihoven a do souborného katalogu ČVUT. Vytvoření tohoto systému bylo podpořeno interní grantem ČVUT. Centralizace v oblasti zpracování dokumentů přinesla nesporné výhody – dokument je na ČVUT zpracovaný pouze jednou, a to ve standardizované formě. Sdílená katalogizace je řízena prostřednictvím elektronické konference KPSYS. Pro nový systém sdílené katalogizace bylo třeba inovovat i stávající výpočetní techniku. V roce 1998 byl zprovozněn nový centrální server pro tuto činnost, katalogizátoři dostali nové technické prostředí – počítače s možností přístupu do tzv. integrovaného systému. Systém umožňuje paralelně pracovat ve centrální databázi KPSYS, v lokální databázi AK, se systémem Mezinárodního desetinného třídění na CD ROM, s Polytematickým heslářem v prostředí WWW a s katalogy některých našich či zahraničních knihoven. Práce katalogizátorů je podstatně náročnější a klade velký důraz na kvalitu a odpovědnost.

Knihovny jsou relativně slušně vybaveny výpočetní technikou, podle možností jednotlivých fakult jsou postupně vybavovány lepšími počítači, které umožňuje práci v prostředí Windows a práci s Internetem pro využívání informačních zdrojů. Výpočetní technika je určena jednak pro práci knihovníků, jednak i uživatelům pro práci s informacemi přímo v knihovně. V současné době je v knihovnách ČVUT dohromady 55 počítačů, stále ale není dostatek pracovních stanic v prostorách knihoven pro studenty. Je pravda, že vedle počítačů v knihovně mají studenti možnost využívat fakultní počítačové studovny. Smyslem umístění počítačů jako veřejného informačního pracoviště v knihovně je možnost dalšího využití knihovnického zázemí jak pro zprostředkování informací (včetně poradenské a konzultační služby), tak pro zprostředkování primárních dokumentů.

Pracovníci knihoven se snaží získávat prostředky na technické vybavení i mimo přidělený rozpočet. Díky přijatým projektům FRVŠ na r. 1997 byly získány prostředky na rozšíření vybavení Ústřední knihovny fakulty strojní a Ústřední knihovny fakulty elektrotechnické. Z těchto prostředků byly, kromě počítačů, také zakoupeny systémy pro elektronickou ochranu knihovny (elektromagnetické brány). Na rok 1999 byl získán grant FRVŠ na rozšíření technického vybavení knihovny na Fakultě dopravní.

7. Prostorové vybavení

Knihovna	FA+FSv	FSI	FEL	FJFI	FD	KÚ	MÚVS	VC	Celkem
m²	704	522	742	347	62	159	70	45	2651

tab. 6

Prostorová kapacita knihoven ČVUT (tab. 6) je nedostačující, zvláště co se týká studoven. V průběhu devadesátých let se stav trochu zlepšil, byly provedeny stavební úpravy ve všech knihovnách. Pokud to bylo jen trochu možné, tak knihovny získaly prostor navíc a mimo jiné mohla být část knihovního fondu umístěna ve volném výběru. V získaném prostoru byla vytvořena další studijní místa. Celkově byl modernizován interiér výpůjčních protokolů i studoven. Dnes už si málokdo vzpomíná na nevyhovující, malé a špatně vybavené výpůjční místnosti, kde stály věčné fronty studentů, kteří ručně vyplňovali výpůjční lístky. Do vybavení interiérů knihoven věnovaly fakulty nemalé finanční prostředky. Úpravy pokračovaly i v roce 1998, kdy byl vytvořen nový prostor pro studovnu časopisů na Fakultě elektrotechnické. Tak vzniklo dalších 25 studijních míst. O vybudování studovny v Dejvicích na Fakultě strojní se uvažuje pro rok 1999.

Přesto je třeba se zmínit o např. kritické situaci v Ústřední knihovně Fakulty dopravní, která má přes 1 100 studentů a 13 studijních míst v knihovně, která se jakoby zázrakem vešla do základní budovy fakulty. Podobná je situace v Ústřední knihovně Fakulty strojní – počet studijních míst je 56 a knihovnu navštívilo v roce 1998 35 000 uživatelů. Obdobná čísla lze uvádět o dalších knihovnách.

Nezbývá než konstatovat, že dokud nebude v dejvickém areálu postavena moderní technická knihovna, která vytvoří adekvátní zázemí tisícům studentů dejvických vysokých škol, není šance situaci zásadně zlepšit.

8. *Další aktivity*

8.1 Evidence publikační činnosti pracovníků školy – PUBL

Od začátku devadesátých let pracovníci knihoven zabezpečovali úlohu Evidence publikační činnosti pracovníků školy (PUBL), která byla vytvořena a spravována pracovníky oddělení knihoven VC na bázi programového vybavení CDS/ISIS. Tímto způsobem byly vytvořeny v knihovnách lokální databáze i s více než 10 tisíci záznamy. Úloha byla původně koncipována jako bibliografický zdroj pro knihovnické účely (odkaz na primární dokument umístěný v knihovně), proto byla databáze PUBL provozována v knihovnách. V současné době jsou požadavky kladeny především na evidenci a hodnocení vědeckých výkonů, což mění i tuto úlohu. V rámci Informačního systému ČVUT byla připravena komponenta Věda, výzkum a vnější styky, která mimo jiné v sobě zahrnuje i evidenci publikací, navázanou na aktivity jednotlivých autorů a akcí. To znamená, že úloha PUBL je postupně nahrazována a končí jako aktivita knihoven. V roce 1998 ji ale pořád vykonávaly všechny knihovny, kromě FSI a FEL. Oddělení knihoven zabezpečovalo výstupy těchto evidencí – publikace CTU Research Activity Report 1998 a přehledy RIV ČVUT (Registr informací o výsledcích viz evidence Rady vlády pro výzkum a vývoj).

8.2 Informační příprava uživatelů

V roce 1998 připravilo oddělení knihoven ve spolupráci s vybranými knihovníky několik kurzů pro doktorandy a zaměstnance jako příspěvek k zvýšení využitelnosti informačních zdrojů, které jsou dostupné v síti ČVUT. Obsahem kurzů bylo procvičení základního i pokročilého vyhledávání v bibliografických databázích, zpracování rešerše na vlastní téma za podpory lektorů a seznámení se způsoby získávání primárních dokumentů. Proškoleno bylo 68 studentů a pracovníků ČVUT. Průběh akce potvrdil, že pokud není výchova pro práci s informacemi propojena s výukou, zúčastní se jí pouze zlomek studentů. Naopak ti, co se jí zúčastnili, projeví zvýšený zájem o služby knihoven a o další témata, jako jsou autorské právo, citace v odborných textech a bibliografické záznamy pro seznam literatury apod. Pro rok 1999 je plánováno pokračování podobných akcí.

V této souvislosti je třeba zmínit výjimečnou aktivitu pracovníků Ústřední knihovny Fakulty strojní (PhDr. L. Tichá a Mgr. Z. Cívínová), které se zabývají informační přípravou studentů své fakulty dlouhodobě (tab. 7). Jejich činnost zahrnuje jednotlivé přednášky, cvičení u počítačů, školení, kurzy a instruktáže, ale i systematickou výuku v rámci osnov. Cílem je naučit uživatele znát a využívat informační zdroje klasické

i elektronické potřebné ke studiu, výuce, vědě a výzkumu. V roce 1998 byly některé přednášky a cvičení zařazeny do výuky v angličtině.

Informační příprava uživatelů	1995	1996	1997	1998
Počet hodin výuky	73	128	146	211
Počet účastníků	157	509	421	590
Samostatné konzultace	105	125	152	135

tab.7

Přehled aktivit v informační přípravě uživatelů:

- a) přednášky a cvičení na požádání katedry (pro určitý předmět) – většinou jednorázově
- b) školení k práci s určitými elektronickými informačními zdroji dostupnými v síti školy
- c) vstupní instruktáže pro studenty 1. ročníku (co lze využívat v knihovně)
- d) doporučený předmět „Vědecké informace a jejich vyhledávání“ – vždy v letním semestru
- e) účast v povinném předmětu „Počítačové síťové služby“ pro 3. ročník – v zimním semestru

8.3 Elektronické dodávání dokumentů

V roce 1998 se začaly knihovny FSI a FEL v rámci meziknihovnických služeb využívat službu Státní technické knihovny „electronic document delivery“ – zasílání kopií článků z časopisů a sborníků z konference v elektronické formě knihovně. Výhoda této služby je v rychlosti dodání kopií uživateli (v tištěné podobě) a v možnosti knihovníka vyřídit vše od svého stolu bez pochůzek, což je při nárůstu požadavků na MVS významná pomoc. V roce 1999 se k této službě připojí i další knihovny ČVUT. Dále je uvažováno i o vnitřním systému elektronického dodávání dokumentů v rámci ČVUT jako rozšíření a zefektivnění knihovnicko-informačních služeb.

8.4 Vzdělávání knihovníků

Změny v knihovnické praxi, moderní informační technologie, přístup ke vzdáleným informačním zdrojům – to všechno vytváří nové knihovnické prostředí, pro které je třeba knihovníky dále vzdělávat. Oddělení knihoven připravuje odborné semináře a školení pro další vzdělávání knihovníků, které je nutným předpokladem rozvoje knihoven ČVUT. V roce 1998 se jednalo převážně o školení katalogizátorů na změnu pravidel AACR2 a změnu software v oblasti zpracování dokumentů. Pravidelné pracovní porady vedoucích knihovníků vedou nejenom ke společnému řešení problémů a úkolů knihoven školy, ale představují i další formu pro jejich vzdělávání a informování. Knihovníci se pravidelně účastní odborných seminářů a konferencí.

8.5 Knihovnické aktivity

Knihovníci ČVUT jsou zastoupeni v různých oblastech českého knihovnictví – Oborová sekce pro VŠ knihovny Rady vysokých škol, Ústřední knihovnická rada MK ČR, pracovní komise Národní knihovny, Státní technické knihovny a další. Pracovníci oddělení knihoven mají ve správě Adresář vysokoškolských knihoven ČR, který byl vytvořen v r. 1997 jako projekt FRVŠ a je průběžně aktualizován. Pro celou knihovnickou komunitu spravují elektronickou konferenci KNIHOVNA a pro knihovníky z vysokých škol uzavřenou elektronickou konferenci VYSKA.

V roce 1998 byly knihovny ČVUT úspěšně prezentovány v doprovodné akci Techfilmu 98 Knihovny se představují.

9. *Personální obsazení*

Nároky na knihovnickou profesi jsou v současné době dosti značné. Vedle vlastního oboru – knihovnictví a vědecké informace – je nezbytným předpokladem znalost cizího jazyka, dále musí knihovník umět uživatelsky pracovat s výpočetní technikou a využívat moderní informační technologie v rámci služeb uživatelům. Musí také prokázat schopnost orientace v oboru (častěji oborech), který informačně zajišťuje. Rozvoj knihovnicko-informačních služeb je možný za předpokladu, že v knihovnách pracují kvalifikovaní odborníci. Bohužel současné mzdové ohodnocení pracovníků knihoven těmto nárokům neodpovídá. Pochopitelně tento problém netrápí pouze knihovny ČVUT.

Počet pracovníků v knihovnách ČVUT v průběhu posledních tří let poklesl (tab. 8.). Na první pohled to není alarmující údaj. Je třeba si ale uvědomit, že v posledních letech došlo v některých knihovnách k prodloužení provozních hodin, stoupá počet absenčních výpůjček, rozšiřuje se nabídka služeb, a to vše při stejném nebo nižším počtu pracovníků. Za těchto okolností je bezchybné zajištění provozu v knihovnách stále náročnější. I přes tyto nepříznivé skutečnosti vládne v knihovnách týmová spolupráce a plné pracovní nasazení.

Počet pracovníků	1996	1997	1998
Knihovníci	33	31,75	31,05
Oddělení knihoven*	5,2	4,8	4,1
Celkem	38,2	36,55	35,15

tab. 8

* odečten úvazek knihovníka VC, který je započítán v knihovnicích

10. Závěr

Knihovny ČVUT prošly od začátku devadesátých let zásadní transformací. Jako jedny z prvních českých knihoven se staly plně automatizovanými pracovišti. Jejich knihovní fondy jsou přístupné prostřednictvím Souborného katalogu ČVUT široké odborné veřejnosti. Interiéry jednotlivých knihoven byly zmodernizovány, byly vybudovány nové prostory pro volný výběr a prezenční studium. Rozšířila se nabídka služeb, které knihovny poskytují. Užitečnost těchto změn se projevuje v trvale se zvyšujícím počtu uživatelů, ve stoupajícím objemu výpůjček a dá se vysledovat i v dalších parametrech výkonnosti knihoven.

Přestože se knihovny potýkají s problémy v oblasti jejich financování, v nedostatečné kapacitě pracovníků, lze konstatovat, že byly v posledních letech dosaženy dobré výsledky. Jeden z nich je obzvláště potěšující. Díky iniciativě kolegia děkana Fakulty strojní byl podán návrh na udělení medaile MŠMT ČR 1. stupně kolektivu Ústřední knihovny Fakulty strojní ČVUT. Návrh byl schválen vedením ČVUT i MŠMT ČR a začátkem roku 1999 bylo toto ocenění uděleno.

Na závěr je třeba ocenit práci všech knihovníků na ČVUT, kteří se podílejí na zvyšující se úrovni knihovnicko-informačního zabezpečení školy i na jejím dobrém jménu.

Seznam použitých zkratk:

AACR2	Anglo-American Cataloguing Rules
AK	Knihovnický systém Automatizovaná knihovna
ASPI	Automatizovaný systém právních informací
CTI	Current Technology Index
ČSN	České normy
CTU RAR	Czech Technical University Research Activity Report
ČVUT	České vysoké učení technické
FA	Fakulta architektury ČVUT
FD	Fakulta dopravní ČVUT
FEL	Fakulta elektrotechnická ČVUT
FJFI	Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT
FRVŠ	Fond rozvoje vysokých škol
FS	Fakulta strojní ČVUT
FSv	Fakulta stavební ČVUT
KU	Kloknerův ústav ČVUT
MBA	Master of Business Administration
MK ČR	Ministerstvo kultury ČR
MÚVS	Masarykův ústav vyšších studií ČVUT
MVS	Meziknihovní výpůjční služba
PUBL	Knihovnický systém Automatizovaná knihovna
RIV ČVUT	Registr informací o výsledcích ČVUT
VC	Výpočetní centrum ČVUT

11. Příloha 1 – Statistické tabulky

Příloha 1 – Statistické tabulky

KNIHOVNY ČVUT v roce 1996

	FSv+FA	FSI	FEL	FJFI	FD	KÚ	MÚVS	VC	Celkem
Knihovní fond	149 471	108 786	105 610	79 132	1300	38 492	4 013	4 300	491 104
Přírůstek/rok	2 375	2 055	2 476	919	384	426	4 013	38	12 686
Výpůjčky/rok *	4 794	12 224	11 174	5 937	820	1 608	993	364	37 914
Počet uživatelů	2 735	1504	3871	867	100	76	118	63	9 334
Počet zaměstnanců	9	8	8	3	1	2	1	0,5	32,5
Studijní místa	185	52	60	40	13	4	7	2	363

KNIHOVNY ČVUT v roce 1997

	FSv+FA	FSI	FEL	FJFI	FD	KÚ	MÚVS	VC	Celkem
Knihovní fond	151 955	108 135	110 194	80 198	2 094	37 935	5 232	3 356	499 099
Přírůstek/rok	2 484	2 200	2 108	1 066	812	256	817	74	9 817
Výpůjčky/rok *	5 542	12 361	13 149	4 728	682	1 284	2 146	357	40 249
Počet uživatelů	3728	2 086	5 017	1 040	375	65	216	63	12 590
Počet zaměstnanců	9	7,75	7,5	3	1	2	1	0,5	31,75
Studijní místa	185	56	60	40	13	4	7	2	367

KNIHOVNY ČVUT v roce 1998

	FSv+FA	FSI	FEL	FJFI	FD	KÚ	MÚVS	VC	Celkem
Knihovní fond	153 129	109 435	109106	82827	3448	37 158	6050	3 385	504538
Přírůstek/rok	2 481	1628	2 840	1 044	503	341	1107	29	9 973
Výpůjčky/rok *	9147	14286	14991	4 888	936	1341	2 147	370	48 106
Počet uživatelů	4623	2 773	6484	1 191	281	64	288	65	15769
Počet zaměstnanců	9	7,3	7,5	3	1,5	1	1	0,2	30,5
Studijní místa	185	56	85	40	13	4	7	2	392

12. Příloha 2 – Seznam zaměstnanců knihoven

Příloha 2 -- Seznam zaměstnanců knihoven

Fakulta	Jméno	E-mail	Telefon	Činnost	
FSv+FA	Mgr. Marie Kyselová	kyselova@fsv.cvut.cz	24354464	vedoucí knihovny, akvizice	
	Petra Váňová	vanova@fsv.cvut.cz	24354465	rešerše, PUBL	
	Dana Hanzlová	hanzlova@fsv.cvut.cz	24354463	katalogizace	
	Anna Hladilová	hladila@fsv.cvut.cz	24354462	čítárna	
	PhDr Lenka Krejčová	krejcova@fsv.cvut.cz	24354465	periodika	
	Věra Kvapilová		24353733	čítárna	
	Jana Morávková	moravkov@fsv.cvut.cz	24353749	výpůjční protokol	
	Eva Moravcová	moravcov@fsv.cvut.cz	24354462	expedice - sklad	
	Vesna Petrovičová	petrovic@fsv.cvut.cz	24353749	výpůjční protokol	
	FSI	PhDr. Ludmila Tichá	ticha@fsik.cvut.cz	294544	vedoucí knihovny, akvizice
Mgr.Zdenka Cívínová		civinova@fsik.cvut.cz	294609	rešerše, pasivní MVS, MMVS	
Radka Janouchová		pujcovna@fsik.cvut.cz		výpůjční protokol	
Ilona Poláčková		polackov@fsik.cvut.cz	24357481	katalogizace	
Iva Zámostná		zamostna@fsik.cvut.cz	24357308	aktivní MVS, periodika	
PhDr. Zdeněk Taubler			24357310	studovna	
Karel Veselý			24357310	studovna	
Anežka Volková			24357310	studovna	
FEL		Marta Machytková	machytko@fel.cvut.cz	24352374	vedoucí knihovny
		Věra Kočová	kocova@fel.cvut.cz	24352396	MVS, MMVS
	Ludmila Kučerová	kucero@fel.cvut.cz	24352375	výpůjční protokol	
	Marie Lhotáková	lhotako@fel.cvut.cz	24352374	katalogizace	
	Mgr. Jana Sedláčková	sedlacko@fel.cvut.cz	24353920	periodika	
	Irena Šimáková	simakova@fel.cvut.cz	24352376	akvizice	
	Věra Kindlová	kindlov@fel.cvut.cz	24353920	studovna časopisů	
	Eva Rieglová	rieglova@fel.cvut.cz	24352396	studovna s volným výběrem	
	FJFI	Ludmila Jirsová	jirsova@br.fjfi.cvut.cz	2321488	vedoucí knihovny, akvizice, katalogizace
Mgr. Daniela Černá		cerna@br.fjfi.cvut.cz	2321488	periodika, MVS studovna	
Zdena Chaberová		chaberova@br.fjfi.cvut.cz	2321488	výpůjční protokol, PUBL	
FD	Mgr. Štěpánka Žižková	zizkova@fd.cvut.cz	24221720-22, 1.227	vedoucí knihovny	
	Petra Tkačíková	tkacikova@fd.cvut.cz	24221720-22, 1.227	výpůjční protokol	

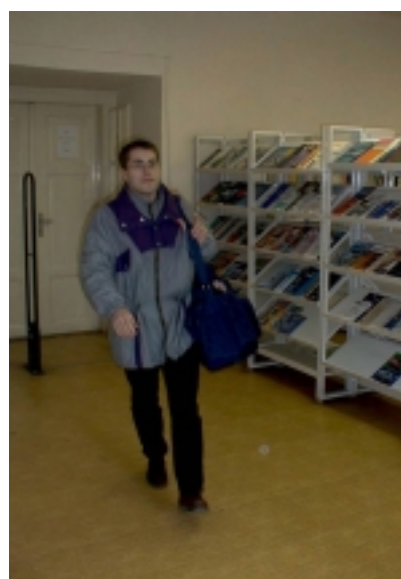
Fakulta	Jméno	E-mail	Telefon	Činnost
KÚ	Mgr. Hana Urbanová	urbanova@klok.cvut.cz	24353562	vedoucí knihovny
MÚVS	Barbora Maňhalová	barbora@muvs.cvut.cz	24915319, l. 153	vedoucí knihovny
	Olga Macků	macku@muvs.cvut.cz	24915319, l. 153	referenční služby
VC	PhDr. Barbora Ramajzlová	ramajzlo@vc.cvut.cz	3116104	vedoucí oddělení knihoven
	RNDr. Ivana Hájková	hajkova@vc.cvut.cz	3113630	systemový technik
	Ing. Petr Vandrovec	vandrove@vc.cvut.cz	24352947	systemový technik
	Ing. Václav Kratochvíl	kratochv@vc.cvut.cz	24352923	knihovna
	PhDr. Helena Kovaříková	kovariko@vc.cvut.cz	24352928	správce sdílené katalogizace

13. Příloha 3 – Obrazová část

**Ústřední knihovna Fakulty stavební a Fakulty architektury
Thákurova 7, Praha 6 – Dejvice**

**Ústřední knihovna Fakulty strojní
Karlovo nám. 13 – Praha 2, Nové Město**

Ústřední knihovna Fakulty elektrotechnické Technická 2, Praha 6 – Dejvice

Ústřední knihovna Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské Břehová 7, Praha 1

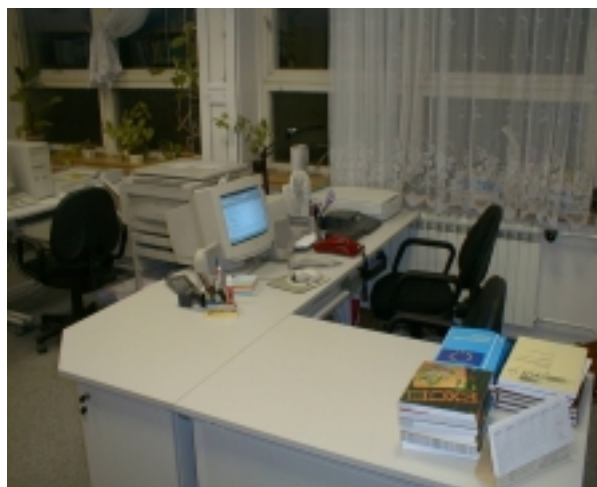
Ústřední knihovna Fakulty dopravní Konviktská 20, Praha 1

**Knihovna Kloknerova ústavu
Šolínova 7, Praha 6 – Dejvice**

Knihovna Masarykova ústavu vyšších studií Horská 3, Praha 2

Knihovna Výpočetního centra ČVUT Zikova 4, Praha 6 – Dejvice

